

ПЕРИУРБАНИЗАЦИЈА КАО ЗНАЧАЈНИ ТРЕНД РУРАЛНОГ РАЗВОЈА

Драгица Гатарих¹, Бојан Ђерчан²

Апстракт: Проучавање урбане периферије постало је врло актуелна тема у савременим урбаногеографским истраживањима последњих деценија. Простор између градског и сеоског подручја често није јасно дефинисан, те се обично користе различити термини: приградска подручја, приградски пејзаж, урбана ивица, предграђе, рурално-урбани интерфејс, периурбани појас и слично, с тим што би најадекватнији термин био „периурбани“. Један од кључних разлога за наведену недореченост је концептуално и географски нејасна дефиниција овог простора, зато што периурбани развој не одликује само појединачне земље или регије, него се јавља по целом свету. Неки аутори га сматрају простором између урбаног и руралног, док га неки виде као динамичан процес трансформације руралног у урбано, из чега проистиче да је проблем дефиниције појма вероватно стар колико и препознавање самог процеса. Иако су многи научници периурбана подручја идентификовали регионално или глобално, и даље постоје питања о томе где се она тачно налазе и које су најприкладније методе за одређивање њихових граница. Одговори су релевантни за будућу унификацију и класификацију, а пре свега за дефинисање и дескрипцију процеса. Не постоји издвојена/генерализована метода за периурбано разграничење. Уместо тога, ти су приступи географски специфични и разликују се међу развијеним земљама и земљама у развоју, због разлика у обрасцима коришћења земљишта, социоекономским покретачима и политичким приликама.

Кључне речи: периурбанизација, периурбана подручја, насеља

УВОД

Након Другог светског рата, у високо развијеним државама, као резултат комбинованих економских, друштвених и технолошких промена, у близини великих градова јавља се ширење насеља по ободу. Да би се описале ове промене, које се одвијају од 1970-их у истраживањима урбаних средина у Француској и Великој Британији, а касније и у Швајцарској и Белгији, уведен је термин *периурбанизација* (Aydalot & Garnier, 1985). Термин периурбанизација се појављује у контексту послератне урбанизације и субурбанизације, посебно у земљама са брзим економским растом и урбаним експанзијама („урбано разливање“). Са префиксом *пери-* (од грчке речи *περίπου*, што значи *около*, *близу* или *око*), термин дословно означава процес урбанизације изван постојећих урбаних граница. Ови простори, који се налазе изван географских и административних граница града, карактеришу се мозаичним пејзажом урбаног и руралног коришћења земљишта, условима за живот и стиловима живота (Allen, 2003).

Периурбанизација се генерално може дефинисати као процес који трансформише рурална подручја на урбану периферију у морфолошком, социодемографском, културном, економском и функционалном смислу – „периферна урбанизација“ (Woltjer, 2014; Рајванчић-Сизелј, 2017; Follmann, 2022). Сходно томе, постмодернистички географ и урбаниста Едвард Соџа наглашава потребу за променом традиционалне урбане парадигме, јер сматра да одређене просторне локације мењају своје значење и да би најадекватнији назив био регионална урбанизација. Он сматра да „оно што је некад било централно постаје периферно, а оно што је периферно постаје све више централно“ (Соџа, 2000:152). Значи, процес периурбанизације се може схватити као специфичан облик субурбанизације или као самосталан процес који укључује посебан тип експанзије субурбанизације изван граница приградских насеља, а који се може упоредити са концептом ексурбанизације (Wehrhahn, 2000). Ово увелико потврђује констатацију да „градови су се територијално ширили периурбанизацијом – концентричном експанзијом у регионално окружење“ (Тошић, 2012:210).

¹ Универзитет у Београду – Географски факултет, Студентски трг 3/III, Београд, Србија, gataric.dragica@gef.bg.ac.rs, ORCID: 0000-0001-5829-955X

² Универзитет у Новом Саду – Природно-математички факултет, Трг Доситеја Обрадовића 3, Нови Сад, Србија, bojandjercan@yahoo.co.uk, ORCID: 0000-0003-3553-4099

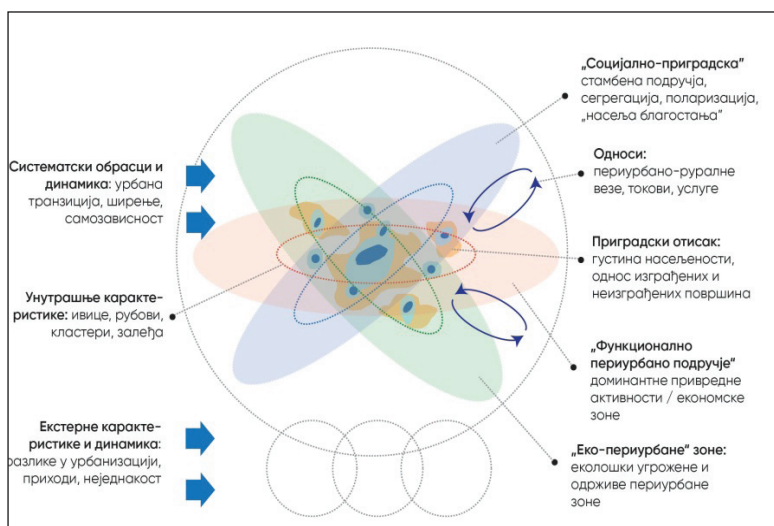
Иако постоји све већи број радова о периурбанизацији, концептуална дебата о разликовању периурбанизације од урбанизације ретко се разматра. Понекад се чини да се све што се дешава на урбаној периферији означава као периурбанизација. Ова универзална употреба термина периурбанизација ризикује да прикрије постојеће различите трансформације руралног у урбано. Дакле, постоји сумња да ли и у којој мери један концепт као што је периурбанизација може да обухвати велику разноликост руралних и урбаних трансформација на глобалном нивоу. Међутим, периурбанизација је ипак прихваћена као кровни концепт, који обухвата више теоријских концепата, избегавајући универзализацију. Осим тога, да би се боље разумеле епистемолошке разлике између урбаног и периурбаног, као и између урбанизације и периурбанизације, потребно је размотрити шта се рачуна као урбано, а што као периурбано. Фолман истиче да се периурбанизација користи за описивање два различита процеса: (1) за дескрипцију процеса урбане експанзије/раста/ширења и (2) за социо-економске и социо-еколошке трансформације изазване урбанизацијом (Follmann, 2022). Ови процеси стварају области које нису директно под утицајем приградске зоне, али су у сфери утицаја метрополе (Wehrhahn, 2000). У складу са тим, у пракси је потврђено мишљење да се у метрополитанској фази урбанизације, услед процеса ширења утицаја из градских центара на насеља у његовој ближој и даљој околини, формирао специфичан вид урбаних регија – то су метрополитенске регије или метрополитанска подручја (Тошић, 2012).

Према неким научницима, периурбана подручја се могу дефинисати као „градови без градова“ (Sieverts, 2003) или као урбано-рурални територијални континуум (Davoudi & Stead, 2002). Такође, она се могу посматрати и као „трећа зона“, која није сасвим урбана ни рурална, или као негативни тренд просторне експанзије града (Fanfani, 2006). У скорије време, периурбани простор је дефинисан и као „урбано-пољопривредни“ у ком се препознаје пресудна улога и потенцијал пољопривреде. Периурбано се стога третира као двојни концепт: урбани утицаји са руралном морфологијом – „урбана села“.

Иако између приградских и периурбаних концепата постоје везе и преклапања и често се сматрају еквивалентним (Eurostat, 2021), они нису исти просторни ентитети, већ се разликују по локацији и интеграцији, функционалности, инфраструктури и становништву. Приградска подручја у традиционалном смислу речи замењена су разним неологизмима који покушавају да објасне обим трансформације тих рубних простора. Преузимајући Сајмонову дефиницију, приградска подручја можемо посматрати као „стамбена подручја која већ чине део изграђеног урбаног подручја, чија спољна ивица чини почетак урбаног руба“ (Simon, 2008:170). Насупрот томе, периурбана подручја су мешовите и транзиционе зоне, интерфејси између руралних и урбаних подручја, која су подложна брзим и дубоким променама у својој изграђености, становништву и друштвено-економским активностима. Стога се питање периурбаног развоја не може разматрати изван оквира уравнотеженог развоја како руралних, тако ни урбаних подручја.

Концептуална дефиниција периурбаног и даље остаје контроверзна, посебно у односу на прелазне просторе, који су нејасно дефинисани како у географском, тако и у концептуалном смислу. Географски, они укључују предео мешовитог коришћења земљишта и средстава за живот, обухватајући карактеристике и урбаног и руралног света, а налазе се негде између урбаног језгра и руралног предела (Simon, 2008). Без обзира на своју географску етимологију, периурбаност је свакако глобални феномен. Међутим, конотације термина се ипак разликују између градова на северној и јужној хемисфери. На југу, посебно у афричким и јужноамеричким градовима, периурбанизација је генерално повезана са процесима неформалне/илегалне, непланске урбане експанзије (Mbiba & Huchzermeyer, 2002; Aguilar, 2008), док се на северу често повезује са дисконтинуалним урбаним развојем и променом коришћења земљишта изазваних урбанизацијом (Shaw, Vliet & Verburg, 2020; Follmann, 2022). Пораст броја становника, економски раст и недостатак земљишта у језгру града довели су до неповратне трансформације земљишног покривача услед потражње за индустријским, комерцијалним, као и стамбеним земљиштем у периурбаним подручјима многих градова широм света. Конверзија земљишта из пољопривредног у урбано и индустријско је критичан процес промене који се види у периферији, посебно у земљама у развоју са брзим порастом популације, урбанизацијом и индустријским развојем, и углавном се назива „понором“ периурбаног простора. Из тог разлога, многи истраживачи истичу да су ове промене у употреби земљишта резултат економског раста и структурних промена, које се поклапају са неокласичним моделом раста (McGregor, Simon & Thompson, 2006). Главна карактеристика периурбаних подручја на глобалном нивоу је њихова све већа друштвена хетерогеност. Прво, у неким градовима то су богата резиденцијална подручја повезана са средњим и вишим слојевима друштва, са инфраструктуром пристојног квалитета и ефикасном повезаношћу са централним областима. Друго, обично постоји лоша периферија са непланским насељима и акутним недостатком услуга; и треће, традиционална периферија са сеоским градовима и пољопривредним активностима. Ови друштвени контрасти резултирају

новим облицима поларизације и социо-стамбене сегрегације, где најсиромашније групе трпе тешку депривацију, посебно у градовима земаља у развоју, нарочито у јужној и југоисточној Азији, где овај процес има и шире друштвене импликације (Aguilar, 2008; Rajvančić-Cizelj, 2017). Многе периурбане целине су изразито непланске, са неадекватном инфраструктуром и дом су становника са средњим и ниским приходима, а могу се поделити на унутрашње и спољне периурбане зоне (Sahana et al., 2023). Периурбани развој у земљама у развоју се, због наведених одлика, често приказује негативно, са карактеристикама као што су рурално-урбане миграције становништва, висок природни прираштај и брза трансформација земљишта. Супротно томе, периурбани простори у развијеним земљама се сматрају индикаторима урбаног благостања и често су описани као „насеља благостања“, за која се не очекује да ће се претворити у урбане (Woltjer, 2014).

Слика 1. – Периурбано и периурбанизација – универзални оквир
Прилагођено на основу Sahana et al., 2023.

Периурбани развој је уско повезан са технолошким (моторних возила, телекомуникација, ИТ-сектора) и инфраструктурним развојем (друмске и ИТ-мреже), као и са социо-економским процесима. Сходно томе, образац урбаног раста у периурбаним подручјима проузроковао је померање функције урбанитета на рубове, чиме се промовише урбано ширење. У последњих неколико деценија, многи градови у свету, а посебно глобални градови, доживели су економске, друштвене и просторне структуралне промене без преседана. Ове промене се одвијају на ивицама урбаног подручја, чија величина варира од града до града и може се кретати у распону од 30 до 50 km. Временом, ово периурбано подручје, које се назива и рубно-урбано насеље, урбано ширење и слично, губи своје руралне карактеристике, постепено инкорпорирајући нове урбане садржаје. Проучавање периурбаних подручја открива широк спектар последица на урбани и рурални развој. Процес периурбанизације може довести до значајних промена у социоекономском статусу локалних заједница. У периурбаним зонама, на пример, може се интензивирати урбани развој, док се рурални карактер може променити и услед досељавања новог становништва и инвестиција. Ово може довести до нових инфраструктурних пројеката, раста економије и унапређења квалитета живота. С друге стране, периурбанизација може довести до проблема као што су урбана загађења, недостатак руралних ресурса и деградација природних станишта. Екстензивни и насумични развој у периурбаним подручјима отвара и питање урбане одрживости. У том контексту, у Агенди Уједињених нација 2030. за одрживи развој предлаже се да сваки град усваја праксе и промовише одрживи урбани развој (United Nations 2015; Samat et al., 2021).

ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ ПОЈМА ПЕРИУРБАНИЗАЦИЈА

Историја периурбанизације може се пратити кроз описе урбано-руралних интеракција урбанистичких феномена попут градских агломерација, приградских насеља и руралних тржишта која су служила градовима. Ова интеракција између урбаних и руралних подручја била је присутна у многим друштвима током историје. Другим речима, одувек је постојала органска веза и један вид функционалног јединства између града и његовог руралног окружења (Тошић, 2012).

Периурбани простори су инспирисали многе истраживаче из области урбане географије и сродних дисциплина (социологије, екологије, економије, урбанизма и пољопривреде) који се баве овом проблематиком. Сходно томе, могу се издвојити четири основне фазе у историјском развоју појма периурбанизације:

1. Концепт периурбанизације почео је да се формира почетком 20. века, када су истраживачи почели да проучавају ширење градова на рурална подручја и промене у структури и функцији тих подручја. Овај процес повезан је са урбанизацијом, миграцијама становништва и променама у руралној економији (Burgess, 1925).

2. Током 1970-их и 1980-их година, али и раније, Жан Готман (Gottmann, 1961), Џон Фридман (Friedmann, 1966), Брајан Бери (Berry, 1976), Питер Хол (Hall, 1976) и други почели су да развијају теорије и моделе периурбанизације. Ови теоретичари проучавали су динамику урбано-руралних односа, процесе ширења градова и утицаје периурбанизације на руралне заједнице.

3. Касније деценије доносе пораст интересовања за периурбанизацију, што доводи до све већег броја емпиријских студија и систематичних истраживања која се баве овим феноменом. Ова истраживања доприносе разумевању фактора који утичу на периурбанизацију, као и њеним економским, социјалним и еколошким последицама.

4. Крајем 20. и на почетку 21. века тенденција ка деглобализацији доводи до нових облика урбанизације. Периурбанизација се развија као резултат ових промена, према којима градови више нису само економски и културни центри, већ и места која су повезана са околним руралним подручјима преко привреде, урбаних услуга и стамбеног развоја. Сходно томе, савремени приступи обухватају интеграцију периурбанизације у политике управљања урбаним развојем и заштите руралних подручја (Vresk, 2002; Simon, 2008; 2020).

Кроз ове фазе појмови и теорије о периурбанизацији су се развијали како би одражавали промене у урбаним и руралним срединама и прилагођавали се новим изазовима и трендовима у развоју градова и њиховог окружења. Међутим, много нејасноћа у овом домену остаје везано за дефиниције, карактеристике, типологије, као и креирање политика и имплементацију (McGregor, Simon & Thompson, 2006; Amirinejad, Donehue & Baker, 2018).

ДИФЕРЕНЦИРАЊЕ ПЕРИУРБАНИХ ПОДРУЧЈА

Без обзира на широку употребу термина *периурбани* и *периурбанизација* као глобалних урбаних концепата, физичко одређивање ових простора је тешко због њихове пролазности и различитих дефиниција. До данас, универзално применљива методологија за разграничавање периурбаних подручја не постоји; оне се разликују од аутора до аутора и од државе до државе. Многи истраживачи су предложили различите методе за класификацију периурбаних подручја и њихову идентификацију на регионалном или глобалном нивоу, али се и даље поставља питање где се тачно периурбано налази и који су најадекватнији методи за одређивање његових граница (Sahana et al., 2023). С обзиром на континуиран развој периурбаних подручја у различитим регионима света, може бити тешко, па чак и непрактично предложити универзални метод за идентификацију периурбаних простора, с обзиром на историјски континуитет/дисконтинуитет и сложеност урбаних форми. Процес периурбанизације није статичан, већ је његова динамика константна и различитог је интензитета, стога је концептуално и методолошки сложено одређивање граница и разграничавање периурбаних подручја, нарочито имајући у виду њихову флуидност. Фолман идентификује три основна фактора чија интеракција доприноси бољем разумевању периурбаног процеса, посебно у земљама у развоју: територијални (разграничење), функционални (интеракције између различитих система) и транзициони (друштвено-временске промене) (Follmann, 2022).

Постоји низ приступа концептуализацији простора и процесу периурбанизације, али се они често користе на начин који није у потпуности усаглашен са разрађеним теоријама. Сходно томе, урбана теорија је комплексна и разноврсна (Simon, 2020).

Традиционални приступи идентификацији и карактеризацији урбаних и периурбаних подручја углавном се ослањају на просторну метрику и социоекономске варијабле. Овај приступ базира се на варијаблама као што су број становника, густина насељености, инфраструктурне карактеристике и услуге, административне границе и доминантне привредне активности. На основу начина коришћења земљишта, услова становања, економске базе и удаљености од

постојећих урбаних центара, дефинисана су периурбана подручја, која у основи одликују поступни „губитак“ руралних карактеристика, као што су плодна земљишта и природни пејзажи, и „недостатак“ урбаних атрибута, као што су мала густина насељености, недостатак приступачности, услуга и инфраструктуре (Allen, 2003; Aguilera, Valenzuela & Botequilha-Leitão, 2011; Спалевић, 2013; Gonçalves et al., 2017; Nishara, Sruthi Krishnan & Firoz, 2021). Неке студије акценат стављају искључиво на социоекономске и еколошке факторе (Mortoja, Yigitcanlar & Mayere, 2020).

Табела 1. – Основне карактеристике периурбаних подручја: глобални југ и глобални север

Југ	Север
Бржи и релативно насумичнији раст који је повезан са пратећим економским развојем и друштвеним променама.	Планирани раст периурбаних подручја повезан са социјалним благостањем и бољим начином живота.
Велики део периурбаног раста догодио се након 2000. године.	Максимални приградски раст догодио се од 1970. до 2000. године. Просторна експанзија периурбаних зона и даље траје, али споријим темпом од оног у земљама у развоју.
Простори са нижим трошковима (у смислу трошкова живота и вредности земљишта) у поређењу са ужим градским зонама.	Простори са вишим трошковима (у смислу трошкова живота и вредности земљишта) у поређењу са ужим градским зонама.
Углавном за индустријске и корпоративне садржаје, а у неким случајевима се користи и за стамбене сврхе.	Периурбана експанзија се догодила због стамбене функције.
Незаконито зонирање земљишта; велике густине насељености са неадекватно обезбеђеном инфраструктуром и јавним услугама.	Релативно већа површина периурбаних зона, али са мањим бројем становника.

Извор: Sahana et al., 2023.

Други тип приступа, који углавном доминира у расправама о просторној дефиницији периурбаних подручја, користи индикаторе густине насељености и удаљености од постојећих урбаних средишта, као и гравитационе зоне. На пример, типологија коју је предложила Организација за економску сарадњу и развој базира се на густини насељености и величини урбаних центара унутар регије и класификује периурбана подручја као „средња“, смештена између „претежно урбаних“ и „претежно руралних“ регија (ОЕЦД, 2011). Користећи овај приступ, периурбана подручја такође су дефинисана и као „дисконтинуирани изграђени простор“ који обухвата насеља са мање од 20.000 становника и просечну густину насељености од најмање 40 ст/км² (Piore, Ravetz & Tosics, 2011). Периурбана подручја могу бити класификована као подручја која су близу великих градова (удаљеност мања од 30 km), у великој тампон зони око великих градова (удаљеност између 30 и 100 km), у близини градова средње величине (удаљеност мања од 30 km) или у близини малих градова (удаљеност мања од 10 km). На основу социодемографских процеса, пре свега миграција, издвојено је пет периурбаних типова: сеоски периурбани или периурални, дифузни или амалгамирани, ланчани или реконституирани, in situ или унутрашњи и апсорпциони или резидуални периурбани тип (Iaquinta & Drescher, 2000).

Осим тога, у последње време просторна фрагментација, недостатак јавних служби и обрасци промене земљишног покривача посебно су посматрани на основу даљинске детекције и у комбинацији са ГИС-технолојом, и иначе се често користе за анализу периурбаних области (Pesaresi et al., 2016; Mortoja & Yigitcanlar, 2022; Gottero, Larcher & Cassatella, 2023). Осим тога, за разграничење периурбаних зона коришћени су и подаци о ноћном осветљењу (Mortoja & Yigitcanlar, 2022a). У Републици Србији је, на основу мултиваријантне анализе, предложени нови методолошки оквир за разграничење руралних и урбана подручја, а у обзир се узимају физичко-географске, социоекономске и функционалне карактеристике (Gajić, Krunić & Protić, 2021). У складу с тим, научници истражују коришћење нових технологија за боље разумевање периурбанизације и њених ефеката.

Подела периурбаних зона може помоћи бољем разумевању сложености и разноликости периурбаних области (Adell, 1999; Simon, 2008). Периурбанизација се стога може анализирати на основу различитих критеријума, укључујући географске, функционалне, економске, социјалне и еколошке аспекте:

1. *Географска подела*: периурбане зоне у близини великих градова и периурбане зоне у близини средњих и малих градова.
2. *Функционална подела*: стамбене, комерцијалне и индустријске, и пољопривредне периурбане зоне.
3. *Економска подела*: високо развијене и слабо развијене периурбане зоне.
4. *Социјална подела*: хетерогене и хомогене периурбане зоне.
5. *Еколошка подела*: еколошки угрожене и еколошки одрживе периурбане зоне.

Независно од коришћеног приступа, већина постојећих студија о периурбаним подручјима не бави се следећим важним проблемима: први је унутрашња нужна варијабилност, која се очекује унутар периурбаних подручја, а други се огледа у чињеници да се периурбано претежно анализирао и проучавало као сектор, а не са аспекта целине (Allen, 2003).

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

С обзиром на то да је периурбанизација тема о којој се широко расправља у академској литератури, посебно у области урбано-географских истраживања у последњих неколико деценија, многи научници и даље сматрају да се периурбано не може генерализовати за све урбане форме. Остаје нејасно да ли и у којој мери један универзални концепт као што је периурбанизација може да објасни разноликост руралних у урбаних трансформација на глобалном нивоу, као и њихове специфичне карактеристике, које се могу разликовати у зависности од географске локације, историјског развоја, правних и институционалних оквира и социоекономских фактора. Периурбанизација је термин који се користи на три различита начина за означавање места, процеса или концепта. Међутим, већина аутора термин периурбано користи у контексту примењене категорије, а не теоријског концепта.

Сматра се да процес периурбанизације формулисан у контексту брзорастућих афричких и азијских градова, а неки аутори истичу да овај термин има своје корене у француској урбаној теорији (Follmann, 2022). Данас је периурбанизација глобални феномен, који има широк спектар утицаја на друштвене, економске и еколошке аспекте живота, у зависности од регионалног контекста. Од послератне Европе, преко субурбанизације у Северној Америци до брзог урбаног раста у Азији, Латинској Америци и Африци, периурбанизација представља кључни процес у развоју савремених градова. Иако је процес присутан глобално, периурбанизација је посебно приметна у неким регионима због специфичних друштвено-економских, политичких и еколошких услова.

Урбана експанзија у земљама у развоју је практично незауоставива; а како њихове економије буду постајале солидније, њихови градови ће расти све брже. Традиционална рурална залеђа великих градова, условно речено, престаће да постоје. Уместо тога, рурална подручја ће се развити у две потпуно различите врсте подручја: она која се интегришу у растуће градове-регије, односно постају део урбаног ткива, и она која стагнирају или одумиру „препуштена природи“. Из тог разлога је потребан трансдисциплинарни приступ, који повезује физичке, економске, друштвене и друге аспекте како би се обухватиле нужна унутрашња варијабилност и сама сложеност периурбаног карактера. Другим речима, за анализу периурбаних простора неопходна су међусобно повезана три концептуална вектора: територијални, функционални и транзициони.

Периурбанизација представља значајан тренд у развоју савремених градова, али њена комплексност и разноврсност захтевају интегративни приступ. Разумевање овог процеса је кључно за планирање и управљање одрживим урбаним развојем у будућности.

ЗАХВАЛНИЦА

Аутори се захваљују Министарству науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (бр. 451/03/65/2024-03/200091 и 451-03-66/2024-03/200125) за подршку овом раду.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Adell, G. (1999). *Theories and Models of the Peri-urban Interface: A Changing Conceptual Landscape*. London: Development Planning Unit.
- Aguilar, A.G. (2008). Peri-urbanization, illegal settlements and environmental impact in Mexico City. *Cities*, 25(3), 133–145, <https://doi.org/10.1016/j.cities.2008.02.003>

- Aguilera, F., Valenzuela, M.L. & Botequilha-Leitão, A. (2011). Landscape metrics in the analysis of urban land use patterns: a case study in a Spanish metropolitan area. *Landscape and Urban Planning*, 99(3–4), 226–238, <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2010.10.004>
- Allen, A. (2003). Environmental planning and management of the peri-urban interface: perspectives on an emerging field. *Environment & Urbanization*, 15(1), 135–147, <https://doi.org/10.1177/095624780301500103>
- Amirinejad, G., Donehue, P. & Baker, D. (2018). Ambiguity at the peri-urban interface in Australia. *Land Use Policy*, 78, 472–480, <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2018.07.022>
- Aydalot, P. & Garnier, A. (1985). Périurbanisation et suburbanisation: des concepts à définir. *DISP* 21, (80/81), 53–55, <https://doi.org/10.1080/02513625.1985.10708447>
- Berry, B.J.L. (1976). *Urbanization and Counterurbanization*. London: Sage Publications, Inc.
- Burgess, E. (1925). The Growth of the City: An Introduction to a Research Project. In: Park, R.E., Burgers, E.W. & McKenzie, R.D. (Eds.), *The City*. Chicago: University of Chicago Press.
- Davoudi, S. & Stead, D. (2002). Urban-rural relationships: An introduction and a brief history. *Built Environment*, 28(4), 268–277, doi:10.2307/23287748
- Eurostat (2021). *Applying the Degree of Urbanisation. A Methodological Manual to Define Cities, Towns and Rural Areas for International Comparisons*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Fanfani, D. (2006). Il governo del territorio e del paesaggio rurale nello spazio “terzo” periurbano. Il parco agricolo come strumento di politiche e di progetto, *Ri_vista. Ric. Per La Progett. Del Paesaggio*, 6, 54–69.
- Follmann, A. (2022). Geographies of peri-urbanization in the global South. *Geography Compass*, 16(7), 12650, <https://doi.org/10.1111/gec3.12650>
- Friedmann, J. (1966). *Regional development policy: A case study of Venezuela*. Cambridge: The MIT Press.
- Gajić, A., Krunić, N. & Protić, B. (2021). Classification of Rural Areas in Serbia: Framework and Implications for Spatial Planning. *Sustainability*, 13(4), 1596, <https://doi.org/10.3390/su13041596>
- Gonçalves, J., Gomes, M.C., Ezequiel, S., Moreira, F. & Loupa-Ramos, I. (2017). Differentiating peri-urban areas: a transdisciplinary approach towards a typology. *Land Use Policy*, 63, 331–341, <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2017.01.041>
- Gottero, E., Larcher, F. & Cassatella, C. (2023). Defining and Regulating Peri-Urban Areas through a Landscape Planning Approach: The Case Study of Turin Metropolitan Area (Italy). *Land*, 12(1), 217, <https://doi.org/10.3390/land12010217>
- Gottmann, J. (1961). *Megalopolis. The urbanized northeastern seaboard of the United States*. New York: The Twentieth Century Fund.
- Hall, P. (1976). *Urban and Regional Planning*. London and New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Iaquinta, D.L. & Drescher, A.W. (2000). Defining Periurban: Understanding Rural-Urban Linkages and Their Connection to Institutional Contexts. Papers of the the Tenth World Congress of the International Rural Sociology Association. Rio de Janeiro; August 1, pp. 2–26.
- Mbiba, B. & Huchzermeyer, M. (2002). Contentious development: peri-urban studies in sub-Saharan Africa. *Progress in Development Studies*, 2(2), 113–131, <https://doi.org/10.1191/1464993402ps032ra>
- McGregor, D., Simon, D. & Thompson, D. (2006). *The Peri-Urban Interface: Approaches to Sustainable Natural and Human Resource Use*. London: Earthscan Publications Ltd.
- Mortoja, M.G., Yigitcanlar, T. & Mayere, S. (2020). What is the most suitable methodological approach to demarcate peri-urban areas? A systematic review of the literature. *Land Use Policy*, 95, 104601, <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2020.104601>
- Mortoja, M.G. & Yigitcanlar, T. (2022). Why is determining peri-urban area boundaries critical for sustainable urban development?. *Journal of Environmental Planning and Management*, 66(1), 67–96, <https://doi.org/10.1080/09640568.2021.1978405>
- Mortoja, M.G. & Yigitcanlar, T. (2022a). Factors influencing peri-urban growth: Empirical evidence from the Dhaka and Brisbane regions. *Remote Sensing Applications: Society and Environment*, 26(2), 100762, <https://doi.org/10.1016/j.rsase.2022.100762>
- Nishara, V.P., Sruthi Krishnan, V. & Firoz, C.M. (2021). Geo-intelligence-based approach for sustainable development of peri-urban areas: A case study of Kozhikode City, Kerala (India). *In Geo-intelligence for sustainable development*, 35–52, https://doi.org/10.1007/978-981-16-4768-0_3
- Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). *OECD Regional Typology; Directorate for Public Governance and Territorial Development*: Paris, France, 2011; Available online: https://www.oecd.org/cfe/regionaldevelopment/OECD_regional_typology_Nov2012.pdf.
- Pajvančić-Cizelj, A. (2017). *Globalni urbani procesi: stanja, koncepti i alternative*. Novi Sad: Mediterran Publishing.
- Pesaresi, M., Melchiorri, M., Siragusa, A. & Kemper, T. (2016). *Atlas of the Human Planet: Mapping Human Presence on Earth with the Global Human Settlement Layer*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Piorr, A., Ravetz, J. & Tosics, I. (2011). *Peri-urbanisation in Europe: Towards European Policies to Sustain Urban-rural Futures*. University of Copenhagen: Academic Books Life Sciences.
- Sahana, M., Ravetz, J., Patel, P.P., Dadashpoor, H. & Follmann, A. (2023). Where Is the Peri-Urban? A Systematic Review of Peri-Urban Research and Approaches for Its Identification and Demarcation Worldwide. *Remote Sens*, 15(5), 1316, <https://doi.org/10.3390/rs15051316>

- Samat, N., Mahamud, M.A., Tilaki, M.J.M., Bakar, M.A.A., Tan, M.L. & Noor, N.M. (2021). Investigating urban growth boundary as mechanism to plan for sustainable urban development. *Planning Malaysia*, 19(4), 257–268, <https://doi.org/10.21837/pm.v19i18.1050>
- Sieverts, T. (2003). *Cities Without Cities: An Interpretation of the Zwischenstadt*. London: Routledge.
- Simon, D. (2008). Urban Environments. Issues on the Peri-Urban Fringe. *Annual Review of Environment and Resources*, 33, 167–185, <https://doi.org/10.1146/annurev.enviro.33.021407.093240>
- Simon, D. (2020). Peri-urbanization. *The Palgrave Encyclopedia of Urban and Regional Futures*, (1-5), <https://doi.org/10.1007/978-3-030-51812-7>
- Shaw, J.B., Vliet, van J. & Verburg, H.P. (2020). The peri-urbanization of Europe: A systematic review of a multifaceted process. *Landscape and Urban Planning*, 196, 103733, doi:10.1016/j.landurbplan.2019.103733
- Soja, W.E. (2000). *Postmetropolis: Critical studies of cities and regions*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Спалевић, А. (2013). Трансформација периурбаног простора Београда. Београд: Географски институт „Јован Цвијић“ САНУ.
- Тошић, Д. (2012). *Принципи регионализације*. Београд: Универзитет у Београду – Географски факултет.
- United Nations (2015). Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. <https://sdgs.un.org/publications/transforming-our-world-2030-agenda-sustainable-development-17981>
- Vresk, M. (2002). *Grad i urbanizacija*. Zagreb: Školska knjiga.
- Wehrhahn, R. (2000). Zur Peripherie postmoderner Metropolen: Periurbanisierung, Fragmentierung und Polarisierung, dargestellt am Beispiel Madrid. *Erdkunde*, 54(3), 221–237, doi:10.3112/erdkunde.2000.03.04
- Woltjer, J. (2014). A global review on peri-urban development and planning. *Jurnal Perencanaan Wilayah dan Kota*, 25(1), 1–16, <https://doi.org/10.5614%2Fjpwk.2014.25.1.1>

PERIURBANIZATION AS A SIGNIFICANT TREND OF RURAL DEVELOPMENT

Dragica Gatarić³, Bojan Đerčan⁴

Abstract: The study of the urban periphery has become a very current topic in contemporary urban-geographical research in recent decades. The space between urban and rural areas is often not clearly defined, and different terms are usually used: suburban areas, suburban landscape, urban edge, suburb, rural-urban interface, peri-urban belt, etc., with the most adequate term being „suburban“. One of the key reasons for the aforementioned vagueness is the conceptually and geographically unclear definition of this space, because peri-urban development is not limited to individual countries or regions, but is spread all over the world. Some authors consider it a space between urban and rural, while others see it as a dynamic process of transformation from rural to urban. Consequently, the problem of defining the term is probably as old as the recognition of the process itself. Although many scholars have identified peri-urban areas regionally or globally, questions remain about exactly where it is located and what are the most appropriate methods for determining its boundaries. The answers are relevant. There is no single/generalized method for peri-urban demarcation. Rather, these approaches are geographically specific and differ between developed and developing countries, due to differences in land use patterns, socioeconomic drivers, and political circumstances.

Key words: periurbanization, periurban areas, settlements

³ University of Belgrade - Faculty of Geography, Studentski trg 3/III, Belgrade, Serbia, gataric.dragica@gef.bg.ac.rs, ORCID: 0000-0001-5829-955X

⁴ University of Novi Sad - Faculty of Science, Trg Dositeja Obradovića 3, Novi Sad, Serbia, bojandjercan@yahoo.co.uk, ORCID: 0000-0003-3553-4099